

TRZY SZEREGI sprawiające dzieciom bardzo duże kłopoty

/głoski: s, z, c, dz/

W ontogenezie rozwoju mowy dziecka, głoski **s, z, c, dz** pojawiają się w 4. roku życia /czyli po ukończeniu 3 lat/.

Najczęściej występującymi wadami realizacji głosek szeregu syczącego jest wymowa **s, z, c, dz międzyzębowo** lub **przyzębowo** /język wsuwa się między zęby lub opiera na zębach/, a także **seplenienie boczne** /strumień powietrza przechodzi w kierunku bocznych zębów, a nie w linii środkowej języka/.

W takich przypadkach sugeruję kontakt z logopedą, który poprowadzi terapię i zaproponuje odpowiednie ćwiczenia.

Jeżeli Państwa dziecko /4-letnie lub starsze/ nadal wymawia głoski **s, z, c, dz** miękko /np.: sanki- *śanki*, spodnie- *śpodnie*, sukienka- *siukienka*/, mogą Państwo próbować zadziałać samodzielnie.

Taka niepoprawna wymowa to parasygmatyzm.

Na początek - jak zwykle - „rozgrzewka” narządów mowy, czyli ćwiczenia usprawniające.

Ćwiczenia języka

- liczenie dolnych zębów po wewnętrznej stronie;
- zlizywanie czubkiem języka dżemu lub nutelli z dolnych dziąseł;
- oblizywanie językiem wewnętrznej powierzchni dolnych zębów;
- kłaskanie językiem - czubkiem, środkiem;
- unoszenie języka na przemian do górnych i dolnych zębów;
- cofanie masy języka w głąb jamy ustnej;
- żucie brzegów języka zębami trzonowymi z obu stron jednocześnie;
- wsuwanie języka między ściśnięte zęby, lekkie nagryzanie czubka języka.

Ćwiczenia warg

- cmokanie;
- ściąganie i rozciąganie warg /„dzióbek” - „uśmiech”/;
- naprzemienny uśmiech z pokazywaniem zębów, a następnie zasłanianiem ich wargami;
- układanie ust do uśmiechu i powrót do pozycji neutralnej;
- gwizdanie, parskanie;
- wymawianie z przesadną dokładnością samogłosek: a, o, e, u, y, i.

Ćwiczenia oddechowe - mające na celu kierowanie strumienia powietrza przez środek jamy ustnej;

- dmuchanie na wiatraczki, kolorowe paski bibuły, lekkie ozdoby zawieszane na nitkach;
- wydmuchiwanie baniek mydlanych;
- zdmuchiwanie z dłoni: kulki waty kosmetycznej, piórka, piłeczki pingpongowej, chusteczki higienicznej, itp.;
- dmuchanie na łódeczki z papieru pływające w misce z wodą;
- próby gwizdania;
- rozdmuchiwanie: chrupek, ryżu, kaszy;
- gra na instrumentach muzycznych: gwizdku, organkach, trąbce.

Ćwiczenia słuchowe usprawniające słuch fonematyczny oraz uwrażliwiające dziecko na brzmienie ćwiczonej głoski;

prosimy dziecko, aby po usłyszeniu głoski „s” wykonało jakąś czynność, tzn.: klasnęło, podskoczyło, tupnęło, stuknęło klockiem w stół;

1. wymawiamy początkowo izolowane, pojedyncze głoski, np.:

w, s, f, o, s, ś, m, sz, ś, s, a, z, s;

2. potem sylaby, np.:

sia, we, so, szu, la, se, po, su, ze, sa, sze;

3. przechodzimy do wyrazów, w których dziecko wysłuchuje głoskę „s” i odpowiednio reaguje /np.: podnosi lewą rękę i dotyka nosa/;

przykładowy zestaw wyrazów:

oko, sól, kula, nos, sanki, mysz, siatka, klasa, szkoła, siedem, las, bal, sok, osiem, sanki, ślimak, kos, kosz, sukienka, spodnie, łódź, miś, szal, samochód, balon, salon.

Głoska „s” jest spółgłoską przedniojęzykowo-zębową, szczelinową, bezdźwięczną.

Język leży płasko za dolnymi zębami /jak przy *a*/, zęby zbliżone, wargi rozchylone, spłaszczone przylegają do zębów, zęby widoczne.

Tak wygląda buzia przy wymowie głosek *s, z, c, dz*:

→ buzia w uśmiechu, → zęby przybliżone, → język za dolnymi zębami.

Wywołanie głoski „s”

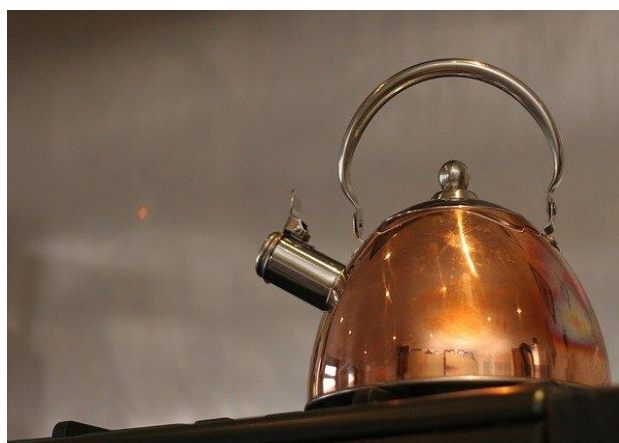
Demonstrujemy dziecku prawidłowe ułożenie języka, warg, zębów. Próbuje cicho, a potem głośniej wymawiać głoskę „s”.

Wykorzystujemy wyrazy dźwiękonaśladowcze:

- syczymy jak wąż: *ssssssssssss*; możemy wykorzystać zabawkę węża lub na kartce narysować „węża”, po którym dziecko wodzi palcem i syczy; jak to wykonać, możecie Państwo podpatrzeć na stronie:

<https://www.youtube.com/watch?v=3yJ25quNYo0>

- dziecko rysuje węża palcem na tacy z kaszą lub mąką i oczywiście syczy: *ssssss*;
- naśladujemy syczenie pary wydobywającej się z czajnika: *ssssssssssssssss*;

- syczymy do środka pustej butelki;
- popychamy syczeniem piłeczkę pingpongową, piórko;
- syczymy na powierzchnię wody - robimy fale;
- rysujemy węża na plecach dziecka i syczymy, potem następuje zmiana;
- „syczące szale” - przygotowujemy szale, apaszki, chusty wykonane z różnych tkanin /jedwab, polar, wełna, bawełna, itp./; dziecko zaciska rękę na końcu szala; Rodzic ciągnie delikatnie i powoli szalik, dziecko cały czas syczy sssssssssssssssssss; potem możecie Państwo porozmawiać o wrażeniach dotykowych dziecka, związanych z danym materiałem.

Ćwicząc głoskę „s” w izolacji należy koniecznie zwracać uwagę na prawidłowe jej brzmienie oraz odpowiednie ułożenie narządów mowy.

Utrwalanie głoski „s” w sylabach i logotomach

Dziecko musi pamiętać o trzymaniu języka za dolnymi zębami podczas artykulacji głoski „s”, ale też o naturalnym otwieraniu buzi podczas artykulacji samogłosek.

Dziecko głośno wymawia sylaby i logotomy:

sa, se, sy, so, su;
 asa, ase, asy, aso, asu;
 esa, ese, esy, eso, esu;
 ysa, yse, ysy, yso, ysu;
 osa, ose, osy, oso, osu;
 usa, use, usy, uso, usu;
 as, es, ys, os, us.

Propozycje zabaw:

- „telefon”

w kubeczkach po jogurcie wykonujemy dziurki, przez które przewlekamy ok. 1,5-2 metry sznurka /dratwę/; jedna osoba przykładła do ucha szerszą część pudełka, słucha i powtarza sylaby /lub wyrazy/ wypowiedane szeptem przez drugą osobę do kubeczka zbliżonego do ust; sznurek musi być naprężony!!!

- mówienie do „mikrofonu”

najpierw Rodzic, potem dziecko powtarza sylaby, w dowolnej kolejności, używając prawdziwego mikrofonu lub zabawki

- nauka wierszyka na pamięć lub recytowanie przez Rodzica, dziecko powtarza tylko sylaby;

„Pięć palców”

Pięć palców dla mnie zadanie miało.

Powtarzać kazały - ale się działo!

Zaczął ten pierwszy donośnym głosem.

Powtórzcie za nim, proszę: "sa sa sa sa sa"

Drugi odważnie podniósł swą głowę,

by usłyszano paluszka mowę: "so so so so so"

Trzeci największy, ale nieśmiały

szepnął pod nosem takie banały: "se se se se se"

Czwartego słysząc aż od sąsiada

Otwiera buzię i gada, i gada: "su su su su su"

Piąty z uśmiechem od ucha do ucha-

wiedział, że każdy go teraz słucha: "sy sy sy sy sy"

Koniec już bliski, a teraz, proszę

krzyknijmy razem donośnym głosem: "sa, so, se, su, sy"

- i coś dla „leniuszków” - logopedyczna gra komputerowa

<https://wordwall.net/pl/resource/1585611/sylaby-z-g%C5%82osk%C4%85-s-%C5%9Bwinka-pepa>

Następny etap utrwalania głoski rozpoczynamy dopiero wtedy, gdy dziecko opanowało głoskę na tyle, że wszystkie ćwiczenia wykonuje poprawnie, szybko, dokładnie.

Utrwalanie głoski „s” w wyrazach

Do zabaw utrwalających głoskę w wyrazach możemy użyć przedmiotów, które posiadamy w domu.

- Jedną z propozycji możecie Państwo zobaczyć w przytaczanym już linku:

<https://www.youtube.com/watch?v=3yJ25quNYo0>

Wykorzystując przedmioty oraz linę lub skakanki budujemy swoisty tor przeszkód;

w ten sposób nie tylko ćwiczymy głoskę „s” w wyrazach, lecz także motorykę dużą, zmysł równowagi, rozwijamy słownictwo dziecka.

- Jakiego przedmiotu brakuje?

Proszę wyszukać w domu lub ogródku kilka przedmiotów, w nazwach których słychać ćwiczoną głoskę „s” /np.: sok, skarpetki, stokrotka, samolot, seler, fasola, pasek, opaska, masło, ananas, kompas, magnes, pies (oczywiście zabawka), skakanka/;

układamy przed dzieckiem 4-7 przedmiotów i prosimy o zapamiętanie;

przykrywamy przedmioty dużą chustą i zabieramy jeden przedmiot wraz z chustą /ukrywając go/;

zadaniem dziecka jest odgadnięcie, który przedmiot został zabrany.

- Przygotowane przedmioty /od 4 do 7- w zależności od możliwości dziecka/ układamy na stole lub podłodze; prosimy dziecko o zamknięcie oczu i zmieniamy położenie jednego przedmiotu; dziecko odgaduje, który przedmiot przestawiliśmy; możemy ustalić, że zmieniamy położenie dwóch przedmiotów;

zamieniamy się rolami- dziecko przestawia przedmioty, Rodzic- odgaduje.

- Przedmioty przykrywamy dużą chustą lub umieszczamy w dużym worku; zadaniem dziecka jest rozpoznanie przedmiotów tylko za pomocą dotyku /bez kontroli wzrokowej/.

- Segregujemy przedmioty w zależności od położenia głoski „s”-

na początku wyrazu /w nagłosie/,

w środku wyrazu /w śródgłosie/,

na końcu wyrazu /w wygłosie/

przedmioty możemy wkładać do trzech misek lub układać w kołach utworzonych z kolorowych sznurków.

- Możemy również bawić się obrazkami - wyciętymi ze zniszczonych, starych czasopism, ćwiczeniówek

Oto kilka propozycji:

- **rysowanie /układanie/ ilustracji** według instrukcji słownej; potrzebne będą: kartka, kredki, obrazki /w nazwach których występuje głoska „s”/.

Dziecko wykonuje nasze polecenia; oto przykład:

w prawym górnym rogu kartki narysuj żółte słoneczko,
na dole kartki narysuj zieloną trawę,
na środku kartki, na trawie połóż obrazek sosny,
nad sosną leci sowa,
z prawej strony sosny stoi sarna,
w lewym dolnym rogu kartki śpi lis, dorysuj mu kryjówkę /jamę/ z kolorowych liści,
w trawie rosną stokrotki /połóż obrazek/, dorysuj trzy stokrotki.

- **tworzenie liczby mnogiej rzeczowników**

jeden.....

dwa /trzy/.....

- memory obrazkowe

szukanie par obrazków; należy przygotować dwa zestawy takich samych obrazków; rozkładamy wszystkie na stole /ilustracje są niewidoczne/; odsłaniamy dwa obrazki i szukamy par; jeśli nie odkryjemy pary obrazków- odwracamy i odkładamy z powrotem na stół; wygrywa ten, kto znajdzie więcej par;

internetowa wersja gry dostępna na stronie:

<https://wordwall.net/pl/resource/932076/logopedia/gloska-s-w-naglosie>

Pamiętajmy o prawidłowym wymawianiu wyrazów- temu służą te gry !!!

Utrwalanie głoski „s” w wyrażeniach

Na tym etapie łączymy dwa wyrazy zawierające głoskę „s”, np.:

nos psa

smok wawelski

wiosenna sasanka

samolot wojskowy

wystawa kaktusów

listek kapusty

wiejska studnia

Utrwalanie głoski „s” w zdaniach, tekstach, swobodnych wypowiedziach

Jest to etap autokontroli prawidłowej wymowy.

Propozycje zdań do powtarzania:

Sylwia ma skakankę.

Obok stawu wypasano stado koni.

Stefek kupił w sklepie: ser, masło, sól, sok, sałatę i serdelki.

Zachęcajmy również dzieci do wymyślania własnych zdań: śmiesznych, abstrakcyjnych, dziwnych, wesołych. Pozwólmy im bawić się słowami.

Do utrwalania prawidłowej wymowy świetnie nadają się wiersze polskich poetów. Zachęcam do wspólnego ich czytania.

„Smok” Jan Brzechwa

Na Wawelu, proszę pana,
Mieszkał smok, co zawsze z rana
Zjadał prosię lub barana.

Przy obiedzie smok połykał
Cztery kury lub indyka,
Nadto krowę albo byka.

Nagle raz, przy Wielkim Piątku,
Krzyknął: „Coś tu nie w porządku!”
Poczuł wielki ból w żołądku,

Potem spuchła mu wątroba,
Dwa migdały, płuca oba,
Jak choroba, to choroba!

Smok pomyślał: „Proszę, proszę,
Nie mam zdrowia za dwa grosze,
Czas już zostać mi jarošem”.

I smok biedny od tej pory,
By oczyścić krew i pory,
Jadał marchew, jadał pory,

Groch, selery i kapustę,
Wszystko z wody i nietłuste,
Żeby kiszki były puste.

Tak za roczkiem mijał roczek,
Smok nasz stał się jak wymoczek,
Wprost nie smok, lecz zwykły smoczek.

Odtąd każda mądra niania
Dziecku daje go do ssania.

Głoska „s” jest podstawą szeregu syczącego. Po takim jej „przepracowaniu” nie powinno być trudności z wywołaniem i utrwalaniem pozostałych.

Głoska „z” różni się tylko tym, że jest dźwięczna /gdy położymy dłoń na krtani – poczujemy wibracje strun głosowych/.

Głoski „c” i „dz” zwykle pojawiają się samoistnie, gdy „s” i „z” są już prawidłowo wymawiane.

Etapy utrwalania wszystkich głosek są takie same.

**Mam nadzieję, że dotrwali Państwo do końca artykułu,
a treści w nim zawarte będą przydatne w pracy z dzieckiem.
Życzę wytrwałości i satysfakcji z osiągnięć.**

Anna Bogdan- Kucypera

logopeda

Literatura:

Chrzanowska A., Szoplik K., *Zabawy i ćwiczenia logopedyczne. Poradnik dla logopedów, nauczycieli, rodziców*,
Wydawnictwo Akademickie 2002

Demel G., *Minimum logopedyczne nauczyciela przedszkola*, WSiP 1994

Krzysztoższek G., Piszczek M., *Materiał wyrazowo-obrazkowy do utrwalania poprawnej wymowy głosek s,z,c,dz*
Oficyna Wydawnicza „Impuls” 2003

Lichota E., *Terapia wad wymowy*, Oficyna Wydawnicza „Impuls” 2005